

Alsónémedi Hírmondó

XXVIII. évfolyam 9. szám
2018. október (Különszám)

Alsónémedi Nagyközség Önkormányzatának és Képviselő-
testületének ingyenes tájékoztató és kulturális folyóirata

MEGHÍVÓ

1956. október 23.

Tisztelettel meghívjuk az 1956-os forradalom és szabadságharc
62. évfordulója alkalmából tartott községi megemlékezésünkre
és az azt követő fáklyás felvonulásra, gyertyagyújtásra.

Helyszín:

Halászy Károly Művelődési Ház Színházterme

Időpont:

2018. október 23. 18 óra

A nemzeti ünnep tiszteletére műsort adnak a Széchenyi István Általános
Iskola 8. osztályos tanulói, felkészítő pedagógusok:
Horváthné Szabó Csilla, Vásárhelyiné Nagy Éva

Megjelenésére feltétlenül számítunk!

Alsónémedi Nagyközség Önkormányzata

„Vértanúságotok megváltja a világot..”

„O morti ungheresi,/o combattenti/
gia sommersi nel sangue/ ma ancora
in piedi per gridare al mondo/ l'
infinita ingiustizia,/noi chiniamo il
ginocchio innanzi a voi..”

„Ó halott magyarok,/ s ti harcolók,
már vérben, / de talpon még, s vi-
lágga-/kiáltva végtelen,/ megtiport
igazságokat,/ térdet hajtunk nek-
tek..”

Ferdinando Durand olasz költő ve-
tette e lázas sorokat papírra 1956 ok-
tóberének utolsó napjaiban, Mintha
zsigereiben ráérezett volna az olasz
poéta e sorsfordító eseményekre.
Ezekről a hősi, legendásan tragikus
napokról Pongrátz Gergely beszél
Gosztonyi Péternek. Az interjú meg-
jelent a Münchenben megjelenő Új

Látóhatár 1968. nov.-dec. számában. „Szinte minden órában
újabb és újabb hőstett született. Fialat gyerekek rohamozták
meg Molotov-koktéllal az orosz páncélosokat; egy beszédkar-
tos olyan zsákmányolt orosz páncélos lövegekkel küzdött le a
páncélosokat, amelyen nem volt célzókészülék. Úgy lőtt vele
a löveg pár órával ezelőtt összeállt személyzete, mint 1848-
ban... Vagy ott volt a „Falábú Jancsi”! Mi lehetett azelőtt? Ki
tudja? Most meg úgy harcolt, hogy öröm volt nézni. Szegény,
november 4-én délelőtt esett el ágyúja mellett. Utolsó szavai:
„Gergely, ne adjátok fel a Corvint!”... A legválságosabb idő
úgy október 27-28 körül volt. Ekkor hallottuk, hogy a kor-
mányzat magyar katonákat akar ellenünk bevetni. Az or-
szok ellen szívesen harcolunk: az ÁVS-sok is ellenségeink
voltak. De magyarokra, véreinkre lőjünk? Átmentem a Ki-
liánba, Maléter ezredeshez. Tőle akartam tanácsot kérni: mit
tegyünk, hisz nem akarunk testvérharcot. Az ezredes igen
kurta volt. Tegyétek le a fegyvert és menjetek haza, örülje-
tek, hogy amnesztiát kaptok - válaszolta. Ezt persze mi nem
akartuk, hisz mi lett volna akkor az országgal? Szerencsére el-
maradt a honvédtámadás. Elmaradt, mert Nagy Imre, miként
perében lefolytatott vizsgálat is kiderítette, nem engedélyezte
ezt az akciót. Inkább lemondok - fenyegette meg Nagy Imre
azt a pár sztalinista funkcionáriust, aki a hadsereget kívánta
a felkelők ellen bevetni. (Gosztonyi Péter birtokában volt az
interjú készítésekor (1968) egy Á. A. névre hallgató volt
tiszt-iskolás kéziratot visszaemlékezése, melyben leírja
ebben, hogy őt egységével október 28-án a Corvin köz
ellen akarták bevetni. A Szerk.) A legnagyoszerűbb órá-

kat akkor éltem át - folytatja Pongrátz Gergely - amikor láttam, hogy harcunk kezd politikai eredményeket is hozni. Hogy a forradalom a legjobb úton van a győzelem felé. Hogy milyen fegyverekkel lőttük ki azt a sok páncélost a Körúton? Ödön bátyám szavaival válaszolok: „A kisebb páncélosokat 3 üveggel, a nagyobbakat 6 üveggel... Van elég üvegünk még és benzin is szép mennyiségben a Franzstadtnban...Nem vagyunk sokan. Körülbelül 15.000. Ennyi a fegyveres. És vagy 75.000 polgári lakos, aki nekünk segít.”

Nel vostro martirio/voi redimente
il mondo, e siete luce/ al domani di
ognuno..”

Magyarul: VÉRTANUSÁGOTOK / MEGVÁLTJA A VILÁ-
GOT/S BERAGYOGJA JÖVŐNK FÉNYETEK..” (Az olasz
nyelvű versrészleteket Horváth Elemér fordította)

Szöke Zoltán: „Holdfényes májusok, muskátlis ablakok” – Az 56-os emigráció

Az 1956-os forradalom leverése után mintegy 200 ezer ember hagyta el Magyarországot. A tömeges menekülési hullám, amelynek közvetlen oka a szovjet fegyveres beavatkozás és a kommunista diktatúra visszatérése volt, november 4-ével vette kezdetét.

Az Ausztria, és akkori déli szomszédunk, Jugoszlávia felé való menekülést az tette lehetővé, hogy a két határszakaszon az 1940-es évek végétől kiépített aknamezők, drótakadályok és figyelő berendezések nagy részét a magyar kormány 1956 nyarán felszámolta. A forradalom alatt a határőrizet szétzilálódott, a határ nyugaton egészen 1956. december végéig, délen még 1957 első heteiben is lényegében őrizetlen maradt. 1956. május 4-én 6000 menekült érkezett Ausztriába. A menekültáradat november 23-án tetőzött, ezen a napon 8537 magyar lépte át az osztrák határt.

A második világháborút követő négy évtizedben az 1956-os magyar kivándorlási hullám okozta a legnagyobb menekültáradatot Európában. Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) 1957. március 11-én közzétett statisztikái szerint az emigránsok közül 1957 márciusáig mintegy 173 ezren kerültek első fogadóhelyként Ausztriába és 18 600-an Jugoszláviába. Az említett országokat a menekültek nagy többsége csak az első állomásnak tekintette, és tovább kívánt menni. 1957. április 1-jéig a kivándorlók 70 százalékát 29 különböző – 14 Európán kívüli – országba szállították. 1957 végéig az Ausztriában nyilvántartásba vett menekülők körülbelül 90 százaléka érkezett meg új hazájába. A legtöbben az Egyesült Államokban (35 026), Kanadában (24 525), Nagy-Britanniában (20 590), az NSZK-ban (14 270), Svájcban (11 962), Franciaországban (10 232) és Ausztráliában (9423) telepedtek le.

Az 1956-os menekültek ügye világszerte rendkívüli rokonszenvet és együttérzést váltott ki. Sokkal jobb bánásmódban részesültek, mint a korábbi magyar emigránsok vagy a többi korabeli európai menekült. Segélyezésükre számos nemzetközi akció indult, magánemberek és szervezetek szinte egymással versengtek a magyarok megsegítése érdekében. A segélyszervezetek táborokban, iskolákban, volt kórházakban és laktanyákban helyezték el a menekülteket. Az Ausztriába érkezőket nemcsak a Nemzetközi Vöröskereszt, a különböző országok egyházi segélyszolgálatai, de politikai pártok, civil szervezetek és magánszemélyek is pénzzel, élelemmel és ruhaneművel támogatták.

A magyarok elsősorban politikai okok miatt menekültek el hazájukból. Félték a megtorlástól, az elnyomástól, a diktatúra visszaállításától. Szemben az 1945-öt és 1947-et követő kivándorlási hullámmal, 1956-ban jelentkezett először jelentős számban az a réteg, amely egy jobb élet reményében, vagyis főként gazdasági, megélhetési okok miatt hagyta el az országot.

Társadalmi összetételét tekintve az ötvenhatos emigráns réteg rendkívül vegyes képet mutatott. A kommunista hatalom visszaállítása után nemcsak a forradalmi események résztvevői, hanem mindazok távoztak, akik kilátástalannak tartották jövőjüket Magyarországon. Ezért az ötvenhatos menekültek között a korábbi kivándorlóknál nagyobb arányban fordultak elő a nem politizáló, a külföldi letelepedést véglegesnek tekintő, a befogadó országban teljes beilleszkedésre, sőt magyarságuk feladására hajló menekültek. Ez is szerepet játszott abban, hogy az 1956-os magyar menekültek beilleszkedése a nyugati társadalmakba rendkívül eredményes volt.

A kivándorlás nyomán előállt népességvesztés 70 százalékkal meghaladta az 1956. évi természetes szaporodást. Megváltozott a lakosság nemek szerinti összetétele: a távozők kétharmada ugyanis férfi volt. Érzékelhetően csökkent a fiatal generációk számaránya, mivel az országot elhagyók több mint fele 25 éven aluli, (83 000 fő), közel egyharmada 25–39 éves (47 500 fő) volt. Ha a véglegesen kivándorolt 176 ezer fő Magyarországon marad, továbbá termékenységük és halandóságuk az itthon maradtak szintjével egyezik meg, akkor gyermekeikkel és unokáikkal együttes számuk 1990-ben 208 ezer lett volna. Ennyivel kevesebben élünk ma Magyarországon. A kivándorlók jelentős része ráadásul képzett szakmunkás, technikus, mérnök és orvos volt, akiknek a hiánya hosszú időn át gazdaságilag is érzékenyen érintette az országot.

A Kádár-kormány kezdettől nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a Nyugatra menekülteket minél nagyobb számban hazacsábítsa. A gazdasági és népesedési problémák enyhítése mellett így próbálták bizonyítani a külvilág számára, hogy Magyarországon nincs terror és bosszúállás. Kádár János már 1957 elején amnesztiát ígért azoknak, akik engedély nélkül távoztak, de bizonyos határidőn belül hazatérnek. Március 29-én tették közzé a Kormány 1957/24. számú törvényerejű rendeletét a jogellenesen külföldre távozott személyek hazatérésének megkönnyítéséről, amely szerint nem

vonható felelősségre az, aki 1956. október 23. és 1957. január 31. között lépte át a határt, és március 31-ig bejelenti hazatérési szándékát; az április 1. után hazatérők egyéni elbírálás útján mentesülhetnek a büntetőeljárás alól.

A magyar kormány törekvései azonban csekély eredménnyel jártak. Amerikai kormányzati adatok szerint 1957 végéig mintegy 11 ezren tértek vissza Magyarországra, a későbbiek folyamán pedig körülbelül további 20 ezer fő települt haza. A mintegy kétszázezer menekültből több mint 170 ezer végleg nyugaton maradt.

A hazahívó propaganda sikertelenségéhez az is nagyban hozzájárult, hogy Kádár és társai többször is megszegtek a büntetlenséggel kapcsolatos ígéretüket. Az amnesztiában bízva 1957 októberében a magyar hatóságok segítségével tért vissza Magyarországra a győri felkelők egyik vezetője, Török István. Hazaérkezésekor azonnal letartóztatták, majd 1958. december 2-án kivégezték. Hasonló sors várt Steiner Lajos Budapest VII. kerületi nemzetőr-parancsnokra, aki az NSZK-ból jött vissza, és 1958 nyarán szintén kivégezték; vagy az Ausztriából hazatérő Wittner Máriára, akit első fokon ugyancsak halálra ítélték, s végül 1970-ben szabadult a börtönből.

Az 1960-as évek közepe, tehát nagyjából az „ellenforradalom” tizedik évfordulója után a kádári vezetés lazította a „disszidens”, azaz engedély nélkül külföldre távozott, magyarokra vonatkozó hazalátogatási szabályokat. Főként azok utazhattak haza, akik 1956-ban nem játszottak érdemi szerepet, csupán elhagyták az országot. A hazalátogatással kapcsolatos engedékenység egyrészt politikai propaganda üzenetet hordozott a külvilág felé, amellyel a Kádár-rendszer konszolidációját próbálták alátámasztani. Másrészt Magyarországnak égető szüksége volt a nyugati valutabevételre, ezért a hazalátogatókat a kötelező valutabeváltás révén arra ösztönözték, hogy a lehető legtöbb amerikai dollárt vagy nyugatnémet márkát költsék el itthon. Az 1956-ban fegyvert ragadók vagy vezető szerepet betöltő személyek túlnyomó része azonban több mint három évtized után, Nagy Imre és mártírtársai 1989. június 16-i ünnepélyes újratemetésekor léphetett ismét magyar földre.

Sikeres beilleszkedésük ellenére a haza iránti vágyódás a legtöbb magyar kivándorlót egész életén át kísértette, és kísérti ma is. Így vált az 1956-ot követő években az emigránsok „himnuszává” a Honvágydal, amelyet éppen 1956. október 23-án délelőtt vettek hangszalagra a Magyar Rádióban Boross Ida előadásában. Az amerikai és német forrásból származó dal magyar szövegét Gommermann István írta. Az eredetileg egyszerű szerelmi témájú dalt az „Oly távol, messze van hazám” kezdetű magyar szöveg, és különösen a Szabad Európa Rádióban gyakorta felcsendülő sláger érzelmes refrénje tette hallatlanul népszerűvé a világ minden táján élő 56-os magyar kivándorlók körében:

*„Holdfényes májusok, muskátlis ablakok,
Hozátok száll minden álmom,
Ott ahol él anyám, ott van az én hazám,
S ott lennék boldog csupán.”*

forrás:<http://mnl.gov.hu/mnl/ol/bevezeto5>

Az ünnepi mellékletet összeállította: Bálint István János